

Ο οίκος των Αχαιμενιδών

Το ερέθισμα των Περσικών πολέμων (502-449 π.Χ) και η ανέλπιστη νίκη των Ελλήνων, έβγαλαν την κυρίως Ελλάδα από την πολιτισμική αφάνεια και την γεωπολιτική ανυπαρξία, στην οποία είχε βυθισθεί μετά τον Τρωικό πόλεμο. Οι συνέπειες της ήττας των Περσών σ' αυτούς τους πολέμους διαμόρφωσαν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της περιόδου που ακολούθησε και ονομάστηκε κλασσική. Στη διάρκεια αυτών των δύο περίπου αιώνων αναπτύχθηκαν τα Ελληνικά κράτη, μη εξαιρουμένης της Μακεδονίας και απέκτησαν την απαραίτητη αντίληψη του κόσμου, η οποία τα ανέδειξε στη συνέχεια σε γεωπολιτικό παράγοντα δυσανάλογα σημαντικότερο της εδαφικής έκτασης, του πληθυσμού και των πόρων τους.

Εικόνα 1: Το έμβλημα των Αχαιμενιδών επί Κύρου του Μεγάλου

Η τελική φάση της σύγκρουσης των Ελλήνων με τους Πέρσες ήταν η ολοκληρωτική επίθεσή τους υπό τον Αλέξανδρο κατά της Αχαιμενιδικής αυτοκρατορίας. Αυτό αφενός είναι ιστορικό γεγονός και αφετέρου απετέλεσε διακηρυγμένο στόχο της Μακεδονικής Ηγεμονίας. Ο Φίλιππος ίδρυσε το Κοινό Συνέδριο των Ελλήνων (Συνέδριο Κορίνθου 338 π.Χ) και ανακηρύχθηκε στρατηγός αυτοκράτωρ της εκστρατείας των Ελλήνων (πλην Λακεδαιμονίων) εναντίον των Περσών, για να εκδικηθεί τις αδικοπραγίες, που υπέστησαν κατά την Περσική εισβολή. Είναι λοιπόν αναγκαίο να κάνουμε μία σύντομη επισκόπηση και να επισημάνουμε τα κρισιμότερα χαρακτηριστικά της Περσίας και της Ελλάδας, ιδιαίτερος δε της Μακεδονίας.

Οι Αχαιμενίδες

Ο Αχαιμένης, ιδρυτής του βασιλικού Οίκου των Περσών, εμφανίστηκε στις αρχές του 7ου π.Χ. αιώνα ως στρατιωτικός διοικητής στη συντριβή του παρακμάζοντος Ασσυριακού βασιλείου. Για τα επόμενα 130 χρόνια οι απόγονοί του ήταν βασιλείς υποτελείς στην αυτοκρατορία των Μήδων, ώσπου στα μέσα του 6^{ου} αιώνα ανέτρεψαν την κατάσταση και δημιούργησαν την πρώτη πραγματική αυτοκρατορία στην ιστορία της ανθρωπότητας. Η δυναστεία των Αχαιμενιδών περιελάμβανε συνολικά τους εξής ηγεμόνες και Μεγάλους Βασιλείς:

Αχαιμένης (Χακχαμανίς): το 681 π.Χ διοικούσε τα στρατεύματα των Παρσούα (Περσών) και του Ανσάν, που συγκρούστηκαν με την τότε κυρίαρχη δύναμη, την Ασσυρία. Απετέλεσε τον επώνυμο ιδρυτή της βασιλικής δυναστείας των Περσών.

Τεΐσπης (Τσίσπης): γιος του Αχαιμένη, έφερε τον τίτλο «Μέγας Βασιλεύς, Βασιλεύς της πόλης του Ανσάν», που βρισκόταν ΒΔ των Σούσων, πάνω στον Χοάσπη. Ήταν βασιλιάς υποτελής στην αυτοκρατορία των Μήδων και απέκτησε δύο γιους, τον Αριαράμνη (Αρίγιαράμνα) και τον Κύρο (Κουράς).

Κύρος Α΄: δεύτερος διάδοχος του Αχαιμένη, γιος του Τεΐσπη και πατέρας του Καμβύση (Καβουζίγια).

Εικόνα 2: Ο τάφος του Καμβύση Α΄ στις Πασαργάδες (Ιράν)

Καμβύσης Α΄: παντρεύτηκε την κόρη του Μήδου επικυρίαρχού του, Αστυάγη, με την οποία απέκτησε τον Κύρο Β΄.

Κύρος Β΄ ο Μέγας: το 559 ανακηρύχθηκε «Μέγας Βασιλεύς, Βασιλεύς της πόλης του Ανσάν», υποτελής στον Μήδο παππού του, Αστυάγη. Ένωσε τους Περσικούς λαούς υπό την εξουσία του, επαναστάτησε κατά του Αστυάγη και κατέλυσε τη μηδική αυτοκρατορία. Στη συνέχεια υπέταξε τις Ελληνίδες πόλεις της Μ. Ασίας και όλα σχεδόν τα εδάφη, που απάρτιζαν την Αχαιμενιδική αυτοκρατορία, με ΒΑ όριο τον Ιαζάρτη (Συρ Ντάρυα), Α τον Κωφήνα (Καμπούλ) και ΝΔ την Αίγυπτο. Ήταν πλέον Μέγας Βασιλεύς, Βασιλεύς Βασιλέων και Βασιλεύς της Ασίας. Σκοτώθηκε το 530 π.Χ επιχειρώντας εναντίον των ημινομάδων Μασσαγετών Σκυθών, βορείως του Αράξη (Κύρου) και δυτικά της Κασπίας.

Καμβύσης Β΄: γιος του Κύρου του Μεγάλου, τον οποίο διαδέχθηκε το 530 π.Χ και δολοφόνησε τον μικρότερο αδελφό του Βαρδία (τον Σμέρδι των Ελλήνων). Κατέλαβε την Αίγυπτο, γκρέμισε τους ναούς, σκότωσε τους ιερείς και τον Φαραώ Ψαμμίτιχο. Απέτυχε στις εκστρατείες του κατά της Αιθιοπίας, της όασης Σίβα και της Κυρηναϊκής, όπου φέρεται να έχασε 50.000 άνδρες. Το 522 π.Χ διεκδίκησε το θρόνο ένας απατεώνας (Ψευδο-Σμέρδις) που έμοιαζε με τον δολοφονημένο Βαρδία. Ο Καμβύσης κινήθηκε εναντίον του, αλλά καθ' οδόν πέθανε μυστηριωδώς.

Δαρείος Α΄ (Νταριγιάβους): γιος του Υστάσπου (Βιστάσπα), ανέβηκε στο θρόνο τον Οκτώβριο του 522 π.Χ σκοτώνοντας τον Ψευδο-Σμέρδι. Οι περισσότερες σατραπείες δεν τον αναγνώρισαν ως Μεγάλο Βασιλέα και μέχρι τον Νοέμβριο του 521 π.Χ ήταν απασχολημένος με την κατάπνιξη επαναστάσεων σε όλο το βασίλειο. Στη συνέχεια κατέλαβε την Αίγυπτο, τη Λιβύη, την Αιθιοπία, τη Θράκη, τη Μακεδονία και μερικά Σκυθικά εδάφη. Οργάνωσε το κράτος σε 20 σατραπείες, αφήνοντας κάποιο βαθμό αυτοδιοίκησης στις Ελληνικές πόλεις. Έκοψε χρυσά και ασημένια νομίσματα, τους δαρεικούς, που ήταν παγκοσμίως δεκτά ως διεθνές νόμισμα. Επιτέθηκε δύο φορές εναντίον της κυρίως Ελλάδος και την μεν πρώτη φορά καταστράφηκε ο στόλος από θαλασσοταραχή την δεύτερη οι στρατηγοί του νικήθηκαν στη μάχη του Μαραθώνα. Πέθανε το 486 π.Χ, πριν ολοκληρώσει τις επιχειρήσεις κατά της Ελλάδος και πριν υποτάξει την επαναστατημένη Αίγυπτο.

Ξέρξης Α΄ (Ξαυάρσα): το 486 π.Χ διαδέχθηκε τον πατέρα του, Δαρείο Α΄, υπέταξε την Αίγυπτο και εισέβαλε στην Ελλάδα. Μετά την ήττα του στόλου του στη Σαλαμίνα άφησε στην Ελλάδα τον Μαρδόνιο, επέστρεψε στην Περσία και κατασκεύασε πολλά αρχιτεκτονικά έργα στην Περσέπολη και στα Σούσα. Δολοφονήθηκε το 465 π.Χ.

Εικόνα 3: Ξέρξης Α΄

Αρταξέρξης Α΄ (Αρταξάθρα= βασιλείο της Άρτα= αλήθεια, ορθότητα) ο Μακρόχειρ (επειδή το ένα του χέρι ήταν εκ γενετής μακρύτερο από το άλλο): δευτερότοκος γιος του Ξέρξη, ανέβηκε στο θρόνο το 465 π.Χ. και σκότωσε τον δολοφόνο του πατέρα του. Ο στόλος του νικήθηκε από τον Αθηναϊκό στην Κύπρο και αναγκάστηκε να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία των Ελλήνων της Ασίας. Πέθανε το 424 π.Χ.

Εικόνα 4: Αρταξέρξης Α΄

Ξέρξης Β΄: στα τέλη του 424 π.Χ διαδέχθηκε τον πατέρα του, Αρταξέρξη Α΄ και δολοφονήθηκε 40 ημέρες αργότερα.

Δαρείος Β΄ ο Ώχος (σκληρός) ή Νόθος: ήταν νόθος γιος του Αρταξέρξη Α΄, τον οποίο διαδέχθηκε στις αρχές του 423 π.Χ, αφού απηλλάγη από δύο αδελφούς του. Σύζυγος και αδελφή του ήταν η Παρύσατις, πρωτότοκος γιος του ο Αρσάκης, αλλά πρώτος πορφυρογέννητος γιος ο Κύρος. Βοήθησε τους Σπαρτιάτες στους αγώνες τους κατά των Αθηναίων στον Πελοποννησιακό πόλεμο και πέθανε το 404 π.Χ.

Αρταξέρξης Β΄ ο Μνήμων (λόγω της ισχυρής του μνήμης): με αυτό το δυναστικό όνομα ανέβηκε στο θρόνο το 404 π.Χ ο πρωτότοκος γιος του Δαρείου Β΄, Αρσάκης. Συγκρούστηκε με τον πορφυρογέννητο αδελφό του Κύρο, που είχε προσλάβει τους Μύριους Έλληνες μισθοφόρους. Επί των ημερών του συνήφθη η Ανταλκίδειος ειρήνη. Πέθανε το 358 π.Χ .

Αρταξέρξης Γ΄: με αυτό το δυναστικό όνομα ανήλθε στο θρόνο το 358 π.Χ ο Ώχος, γιος του Αρταξέρξη Β΄, αφού δολοφόνησε τους μεγαλύτερους αδελφούς του και 80 ακόμη συγγενείς του. Υπέταξε την Αίγυπτο, που είχε επαναστατήσει, κατέστρεψε τη Σιδώνα και λεηλάτησε τη Συρία. Λόγω της σκληρότητάς του ήταν μισητός σε όλους και δολοφονήθηκε με δηλητήριο από τον ευνούχο Βαγώα το 338 π.Χ.

Άρσης: γιος του Αρταξέρξη Γ΄, τον οποίο διαδέχθηκε το 338. Τον δηλητηρίασε κι αυτόν και όλα τα παιδιά του ο ευνούχος Βαγώας τον Ιούνιο του 336, λίγους μήνες αφότου ο Φίλιππος Β΄ άρχισε τις εναντίον του επιχειρήσεις στην Μ. Ασία.

Δαρείος Γ΄ ο Κοδομανός: ήταν γιος του Αρσάμη, εγγονός του Οστάνη, αδελφού του Αρταξέρξη Β΄, ήταν δηλαδή δεύτερος εξάδελφος του δολοφονηθέντος Άρση. Κατά την εκστρατεία εναντίον των Καδουσίων επί Αρταξέρξη ένας Καδούσιος προκαλούσε τους Πέρσες σε μονομαχία, την οποία αποδέχθηκε ο Δαρείος. Ως ανταμοιβή, επειδή νίκησε τον Καδούσιο κι έδωσε τη νίκη στους Πέρσες, διορίστηκε σατράπης της Αρμενίας. Τον Ιούνιο του 336 π.Χ μετά τη δηλητηρίαση του Άρση από τον Βαγώα, ανέβηκε στο θρόνο και η έλλειψη αμέσων απογόνων του Αρταξέρξη Β΄ δείχνει την έκταση του αποδεκατισμού, που είχε υποστεί ο βασιλικός Οίκος από τον Ώχο και τον Βαγώα. Ανακατέλαβε την επαναστατημένη για πολλοστή φορά Αίγυπτο και μετά την κατά διαταγή του δολοφονία του Φιλίππου Β΄ θεώρησε ότι η Μακεδονία δεν αποτελούσε πλέον σοβαρό κίνδυνο. Ηττήθηκε από τον Αλέξανδρο στην Ισσό και στα Γανγάμηλα και το 331 π.Χ δολοφονήθηκε από τον

Βήσσο καταδιωκόμενος από τον Αλέξανδρο. Υπήρξε ο τελευταίος Αχαιμενίδης Μέγας Βασιλεύς, Βασιλεύς Βασιλέων και Βασιλεύς της Ασίας.

Διοίκηση – Στρατός – Διπλωματία

Ο τέταρτος κατά σειρά διάδοχος του Αχαιμένη, ο Κύρος Β΄, από το καθεστώς του υποτελούς βασιλιά κατόρθωσε μέσα σε 29 χρόνια να αναδειχθεί σε Βασιλέα της Ασίας και να υποτάξει όλους τους λαούς της Ασίας από τα παράλια της Μεσογείου ως τον ποταμό Κωφήνα (Καμπούλ). Δημιούργησε έτσι την πρώτη πραγματική αυτοκρατορία στην παγκόσμια ιστορία και δικαίως αποκλήθηκε Κύρος ο Μέγας. Η πρώτη χώρα, που υπέταξε ήταν η τέως αυτοκρατορική Μηδία και από τότε οι ξένοι συχνά ανέφεραν μαζί τους δύο λαούς, Πέρσες και Μήδους, χωρίς να τους ξεχωρίζουν, όταν όμως χρησιμοποιούσαν μόνο μία λέξη, προτιμούσαν τον όρο Μήδοι. Οι Έλληνες ανέφεραν τους Περσικούς πολέμους ως «τα Μηδικά» και ειδικά οι Αθηναίοι στο αναμνηστικό επίγραμμα για τη μάχη του Μαραθώνα έγραψαν ότι των «χρυσοφορεμένων Μήδων συνέτριψαν [την] δύναμη».

Ο διάδοχός του, Καμβύσης Β΄, προσέθεσε στον κατάλογο των υποτελών χωρών την Αίγυπτο και επεξέτεινε την κυριαρχία των Αχαιμενιδών σε όλο σχεδόν τον γνωστό κόσμο της εποχής. Εφόσον σύμφωνα με τη γεωγραφία των αρχαίων η Αίγυπτος ανήκε στην Ασία, ο Καμβύσης ήταν ο πρώτος πραγματικός Βασιλεύς της Ασίας. Ο διάδοχός του, ο Δαρείος Α΄, προσέθεσε στις Περσικές κτήσεις και αρκετά ευρωπαϊκά εδάφη περιλαμβανομένης και της Μακεδονίας. Όμως το κατακτητικό του έργο ήταν πολύ υποδεέστερο από εκείνου των δύο προκατόχων του και στρατιωτικά δραστηριοποιήθηκε σχεδόν αποκλειστικά στην καταστολή των πολλών και επικίνδυνων επαναστάσεων στα ήδη κατακτημένα εδάφη. Η μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη συμβολή του στην αυτοκρατορία των Αχαιμενιδών ήταν η αποτελεσματική οργάνωση όλων των τομέων της, ιδιωτικών και δημοσίων.

Η χώρα των Περσών, η Περσίς (Πάρσα), είχε ως πρώτη πρωτεύουσα τις Πασαργάδες, την οποία φέρεται να είχε θεμελιώσει ο Κύρος ο Μέγας στο πεδίο της αποφασιστικής μάχης του εναντίον του Αστυάγη. Παρά τις εντυπωσιακές κατακτήσεις του Κύρου και του Καμβύση οι Πασαργάδες διατήρησαν ως το τέλος τα αρχικά χαρακτηριστικά τους και τα ανασκαφέντα ερείπιά τους δείχνουν ότι επρόκειτο για τυπικό ατείχιστο καταυλισμό, ευθεία παραπομπή στην αρχική ημινομαδική ζωή των Περσών. Μετά την ανάδειξη των Περσών σε κοσμοκράτορες δεν ήταν δυνατόν η πρωτεύουσά τους να είναι νομαδικός καταυλισμός,

έπρεπε να είναι ένα λαμπρό αστικό κέντρο. Ο Δαρείος Α΄ αντί να αλλάξει τη μορφή της υφιστάμενης πρωτεύουσας, προτίμησε να τη μεταφέρει αλλού.

Ίσως και για προσωπικούς λόγους, αφού προερχόταν από άλλο κλάδο της βασιλικής οικογένειας και όχι από εκείνον των δύο σημαντικών προκατόχων του. Η νέα πόλη πριν τον Αλέξανδρο ήταν γνωστή στους Έλληνες ως «αι Πέρσαι» και στους μετά τον Αλέξανδρο ως «η Περσέπολις». Το εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι ότι οι Πέρσες κράτησαν κρυφή την ύπαρξη αυτής της πρωτεύουσας. Για τους Έλληνες, Βαβυλώνιους, Φοίνικες, Αιγυπτίους και Εβραίους η Περσία είχε τρεις πρωτεύουσες, την Βαβυλώνα, τα Εκβάτανα και τα Σούσα και μόνο μετά τον Αλέξανδρο έγινε γνωστή η ύπαρξη της μίας πραγματικής πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας. Στη σύγχυση αυτή ίσως συνέτειναν οι μετακινήσεις του Μεγάλου Βασιλέως ανάμεσα στα ανάκτορα των τριών αυτών τέως αυτοκρατορικών και τοπικών πλέον πρωτευουσών καθώς και η ύπαρξη τριών επίσημων γλωσσών στην αυτοκρατορία.

Εικόνα 5: Περσέπολις (Ιράν)

Στα κατακτημένα κράτη μερικές φορές επιβαλλόταν από την Περσέπολη ακόμη και το πολίτευμα, αν και συνήθως απλώς διοριζόταν έμπιστος ηγεμόνας, κατά κανόνα ομοεθνής των υποτελών. Οι καταβαλλόμενοι φόροι ήταν υπολογισμένοι με βάση τις παραγωγικές δυνατότητες κάθε χώρας και αποδίδονταν σε χρήμα ή συγκεκριμένο είδος (ίπποι, λιβάνι κ.λ.π.), ενώ μερικές χώρες έπρεπε επιπλέον να προσφέρουν αγόρια και κορίτσια για το χαρέμι του Μεγάλου Βασιλέως. Ο σατράπης ήταν Πέρσης, αρκετές φορές μέλος του Βασιλικού Οίκου και από την εποχή του Δαρείου Α΄ κάποιες οικογένειες διοικούσαν συγκεκριμένες σατραπείες κληρονομικώ δικαίωματι. Κατά τα λοιπά τα υποτελή κράτη συνέχιζαν τη δραστηριότητά τους όπως και πριν, οι πόλεις εξακολουθούσαν να κόβουν τα νομίσματά τους, οι τοπικοί άρχοντες να κάνουν τη δική τους μικροπολιτική, ακόμη και τοπικές συμμαχίες ή πολέμους, πάντοτε με την προϋπόθεση ότι δεν έθιγαν τα συμφέροντα του κράτους. Με εξαίρεση τον Καμβύση και τον Ώχο, οι Πέρσες βασιλείς σέβονταν τη γλώσσα των

υποταγμένων λαών, τα ήθη, τη θρησκεία τους και τις οικογένειες των ευγενών, τους δε γιους των τοπικών βασιλέων, μέχρι του σημείου να τους παραχωρούν τους θρόνους των πατεράδων τους, που είχαν θανατωθεί ως επαναστάτες.

Τα υποτελή κράτη είχαν διαφορετικό βαθμό αυτονομίας και ανάλογα με την αφοσίωσή τους υφίσταντο τιμωρίες ή κέρδιζαν προνόμια, κυμαινόμενα από την ισοπέδωση της πόλης ως την πλήρη αυτονομία, όπως οι Αριάσπες. Επιπλέον τα εξωτερικά σύνορα της αυτοκρατορίας δεν περιέκλειαν μόνο υποτελείς λαούς, αλλά και κάποιους εντελώς ανυπότακτους, όπως οι ορεινοί Ούξιοι, οι Κοσσαίοι, οι Μυσοί, οι Πισίδες, οι Λυκάονες και οι Καδούσιοι. Σ' αυτούς κατέβαλλαν φόρο ή ανέχονταν την εχθρική συμπεριφορά τους, τόσο οι τοπικοί διοικητές όσο και ο ίδιος ο Μέγας Βασιλεύς. Η αυτονομία των τοπικών αρχόντων έφτανε σε τέτοιο σημείο, ώστε ο Κύρος ο Νεότερος κατόρθωσε να αποκρύψει από τον αδελφό του και Μεγάλο Βασιλέα τους εναντίον του σχεδιασμούς, προφασιζόμενος τοπικής έκτασης πόλεμο κατά του σατράπη Τισσαφέρνη. Επίσης ο Αλέξανδρος για να τιμωρήσει τους Ασπένδιους, που προσπάθησαν να τον εξαπατήσουν, τους υποχρέωσε μεταξύ άλλων να καταβάλουν και αποζημίωση στους γείτονές τους για τα εδάφη, που τους είχαν αποσπάσει.

Ο Δαρείος Α' ήταν ο ιθύνων νους της διοικητικής και φορολογικής αναδιοργάνωσης της αυτοκρατορίας, την οποία διαίρεσε σε 20 διοικητικές περιφέρειες, τις σατραπείες. Ο διοικητής τους, ο σατράπης (ξαθρά παουάν), είχε εξουσίες αντιβασιλέως, αλλά υπήρχαν και στελέχη υπαγόμενα απευθείας στον θρόνο, όπως οι γραμματείς της σατραπείας, μέσω των οποίων επετηρείτο ο σατράπης. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, είχε κατασκευάσει μεγάλες οδούς (Βασιλικές Οδούς) για την ταχεία κίνηση κυρίως των στρατευμάτων και του ταχυδρομείου. Ολόκληρη η Βασιλική Οδός διέσχιζε κατοικημένες και ασφαλείς περιοχές, οι αποστάσεις της ήταν μετρημένες με ακρίβεια σε παρασάγγες και ανά 4 παρασάγγες υπήρχαν βασιλικοί σταθμοί και άνετα καταλύματα. Σε κάθε σταθμό υπήρχαν ξεκούραστα άλογα για το βασιλικό ταχυδρομείο, το οποίο έφτανε από τα Σούσα στις Σάρδεις σε μία εβδομάδα, ενώ ο ταξιδιώτης χρειαζόταν για την ίδια απόσταση περί τους 3 μήνες. Το εν λόγω σύστημα είναι περισσότερο γνωστό από τους Αμερικανούς, που το υιοθέτησαν περίπου 20 αιώνες αργότερα στην Άγρια Δύση και το ονόμασαν πόνυ εξπρές. Ο Δαρείος έκανε και νομοθετική κωδικοποίηση, αν και βασίστηκε κυρίως στην προγενέστερη νομοθεσία του Χαμουραμί. Φαίνεται μάλιστα ότι προσπάθησε να δημιουργήσει και κανονικό δίκαιο για τις θρησκείες της αυτοκρατορίας χωρίς βέβαια να θίξει τα θεολογικά ζητήματα. Το νομοθετικό έργο του Δαρείου εξακολούθησε να

ισχύει επί έναν τουλάχιστον αιώνα μετά το θάνατο της Αχαιμενιδικής αυτοκρατορίας, επί Σελευκιδών.

Πολλούς αιώνες νωρίτερα, στα βασίλεια της Ανατολής ήταν παγιωμένη πρακτική να θεωρείται και να λατρεύεται σαν θεός ο βασιλέας. Ο δημιουργός της Αχαιμενιδικής αυτοκρατορίας, Κύρος Β΄, υιοθετώντας αυτήν την πρακτική των υποτελών πλέον βασιλέων, εισήγαγε ως διοικητικό μηχανισμό την λατρεία του βασιλέα με όλο το συναφές θρησκευτικό τυπικό, όπως η προσκύνηση και η καύση θυμιάματος ενώπιόν του, που υποδήλωνε ότι ο βασιλιάς ήταν οπωσδήποτε ανώτερος από άνθρωπο. Στις βασιλικές επιγραφές των Αχαιμενιδών διαβάζουμε συχνά «Λέει ο βασιλέας...» και γίνεται αντιληπτή η βαρύτητα των αποφάσεών τους, ενώ αν το συνδυάσουμε με τους τίτλους τους, «Μέγας Βασιλεύς» και «Βασιλεύς Βασιλέων», καθίσταται απόλυτα σαφής η προέλευση των τίτλων, που τα βιβλία του Ιουδαϊσμού αποδίδουν στον θεό του, καθώς και της συνήθους επωδού των προφητών «Είπεν ο Κύριος...».

Ο Πέρσης θεός – βασιλέας ήταν γνωστός στους Έλληνες τουλάχιστον από την εποχή της εισβολής του Ξέρξη και, ενώ αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία διαφοροποίησης της Ελληνικής νοοτροπίας από την Ασιατική, ο Αλέξανδρος επέλεξε συνειδητά να εφαρμόσει την ίδια μέθοδο. Ήταν εξ αρχής σαφές σε όλους τους Έλληνες ότι η προσκύνηση και λατρεία του Αλεξάνδρου ως θεού αποτελούσε μέθοδο διοίκησης των Ασιατών, ωστόσο δεν έγινε ανεκτή και αποτέλεσε σοβαρό λόγο αντίδρασης εναντίον του. Χαρακτηριστικό είναι ότι ακόμη και οι πιο πιστοί εταίροι, όπως ο Λεοννάτος, γλευάζαν την προσκύνηση ακόμη και ενώπιον του Αλεξάνδρου. Παρά ταύτα ο Αλέξανδρος επέμεινε μέχρι το τέλος στην επιλογή του να θεωρείται γιος του Άμμωνα και ζήτησε να ταφεί στο μαντείο του στη Λιβυκή έρημο αντί στη νεκρόπολη του Οίκου των Αργεαδών στις Αιγές (Βεργίνα). Το παράδειγμα του Αλεξάνδρου για την προσκύνηση και τη θεϊκή καταγωγή των βασιλέων, ελαφρά τροποποιημένο ένεκα Χριστιανισμού, το ακολούθησαν οι ελέω Θεού (απολυταρχικοί) βασιλείς της Ευρώπης ως τον 19^ο αιώνα.

Όσον αφορά στις ένοπλες δυνάμεις, τα κατακτημένα κράτη ήταν υποχρεωμένα να διατηρούν στη διάθεση του Πέρση βασιλιά συγκεκριμένο αριθμό πεζών, ιππέων, ίππων, πλοίων, ναυτών, μεταφορικών κτηνών, σκευοφόρων και εφοδίων. Τα στρατεύματα ήταν συνεπώς διαφόρων εθνικοτήτων, έφεραν την τοπική ενδυμασία και εξοπλισμό και φυσικά είχαν την εκπαίδευση και τις πολεμικές συνήθειες της χώρας τους. Εκτός από τους υποχρεωτικά

στρατευόμενους υπήρχε κι ένας μεγάλος αριθμός μισθοφόρων απ' όλα τα έθνη, υποτελή και μη. Κάθε τοπικός ηγεμόνας επέβλεπε τη σχολαστική εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων και όλα τα στρατεύματα κάθε σατραπείας συγκεντρώνονταν μία φορά το χρόνο σε προκαθορισμένη περιοχή για την επιθεώρηση, καταμέτρηση και κατά πάσα πιθανότητα για μεγάλης έκτασης γυμνάσια.

Το σημαντικότερο πρόβλημα σε ένα πολυεθνικό στράτευμα με διαφορετικό εξοπλισμό και διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης ήταν ο σωστός συντονισμός στη μάχη. Τα πιο αξιόμαχα τμήματα κάθε κλάδου των Αχαιμενιδικών ενόπλων δυνάμεων ήταν το Φοινικικό ναυτικό, οι Πέρσες ιππείς και οι Έλληνες μισθοφόροι οπλίτες. Στις τρεις μεγάλες μάχες της αναμέτρησης (Γρανικός, Ισός, Γαυγάμηλα) οι δυνάμεις του Αλεξάνδρου επεδίωξαν και πέτυχαν την πρόκληση τοπικού ρήγματος, το οποίο προκάλεσε αναστάτωση, αποδιοργάνωση και τελικά κατάρρευση του Περσικού μετώπου. Τα Περσικής καταγωγής στρατεύματα σε όλες τις μάχες πολέμησαν με γενναιότητα και συνεπώς η κατάρρευση του μετώπου σε όλες τις περιπτώσεις μπορεί να αποδοθεί μόνο σε εσφαλμένες στρατηγικές και τακτικές επιλογές της ανώτατης διοίκησης γενικά και του Δαρείου προσωπικά.

Ο Περσικός στρατός είχε νικηθεί πολλές φορές, τόσο όταν επαναστάτησαν διάφοροι υποτελείς λαοί, όσο και όταν επιχειρήσε να κατακτήσει νέα εδάφη. Ειδικότερα, κατά την εισβολή στην κυρίως Ελλάδα, παρ' ότι προπαρασκευαζόταν προσεκτικά επί πέντε έτη και ποτέ νωρίτερα δεν αριθμούσε περισσότερο προσωπικό, υπέστη μία σειρά από ήττες. Η σημασία τους ήταν αποκλειστικά τακτική και δεν θα είχαν καμία αξία για τους Έλληνες, αν δεν συνδυάζονταν με μία σειρά από εσφαλμένες στρατηγικές επιλογές της Περσικής ανώτατης διοίκησης, που οδήγησαν στην αποτυχία της εκστρατείας τους. Εντούτοις ο στρατός των Αχαιμενιδών διατήρησε υπό την κατοχή του όλους σχεδόν τους λαούς του γνωστού κόσμου επί περίπου 200 χρόνια.

Το μεγαλύτερο μέρος της Ασίας καλύπτεται από περιορισμένης έκτασης καλλιεργήσιμες εκτάσεις, που διακόπτονται από ερήμους και βουνά με δύσκολες διαβάσεις. Η διασπορά των κατοίκων σε μικρούς συνοικισμούς σε αρκετή απόσταση ο ένας από τον άλλο, με μικρό αριθμό ζώων, μεταφορικών ή κρεατοπαραγωγών, ήταν ο κανόνας. Οι δυσκολίες στη διοικητική μέριμνα, που δημιουργούσε η μορφολογία της Ασίας, σε συνδυασμό με τον πολεμικό χαρακτήρα διαφόρων υποτελών λαών αποτελούσαν τρόπον τινά την πρώτη γραμμή άμυνας έναντι πιθανών εισβολέων και έδιναν ένα αίσθημα ασφάλειας στην κεντρική εξουσία.

Κοντά στις εκβολές του Ευφράτη, στον Περσικό Κόλπο, όπου δεν έπλεε ο πιστός στην Περσέπολη πολεμικός στόλος των Φοινίκων, και επειδή οι Πέρσες δεν είχαν δικό τους ναυτικό, είχαν δημιουργήσει τεχνητά κωλύματα, ώστε να εμποδίζουν ενδεχόμενη εισβολή από θαλάσσης.

Η αποτελεσματική αξιοποίηση των αλληπάλληλων φυσικών κωλυμάτων από τους τοπικούς άρχοντες θα έδινε στο Μεγάλο Βασιλέα τον απαραίτητο χρόνο, για να συγκεντρώσει και να προωθήσει το μέγεθος του στρατεύματος, που απαιτούσε η κάθε πρόκληση. Ο Κύρος ο Νεώτερος γνώριζε ότι ένα θεμελιώδες μειονέκτημα του Περσικού αυτοκρατορικού στρατού ήταν η ταχύτητα μετακίνησής του από το ένα σημείο της αυτοκρατορίας στο άλλο και γι' αυτό επεδίωξε να κινηθεί με τη μέγιστη δυνατή ταχύτητα, πριν προλάβει ο αδελφός του να συγκεντρώσει επαρκές στράτευμα. Οι Μύριοι απέδειξαν ότι ένα άλλο εξίσου σημαντικό πρόβλημα ήταν ο συντονισμός των πολυεθνικών τμημάτων του Περσικού στρατού. Ο Ξενοφών είχε κάνει γνωστές σ' όλους τους Έλληνες αυτές τις δύο αδυναμίες και ο Αλέξανδρος τις εκμεταλλεύθηκε σε όλες τις περιπτώσεις, ενώ ο Δαρείος προκειμένου να συγκεντρώσει το μεγαλύτερο δυνατό στράτευμα, εγκατέλειπε τεράστιες περιοχές, που έπεφταν στα χέρια του Αλεξάνδρου σχεδόν αμαχητί, εξασφαλίζοντάς του κάθε φορά όλο και περισσότερους πόρους.

Λίγες δεκαετίες πριν την εποχή του Αλεξάνδρου ο Αινείας ο Τακτικός διατύπωσε την άποψη ότι όσο ισχυρότερους οικονομικούς δεσμούς είχε ένας πολίτης με την πόλη του τόσο πιο αξιόπιστος οπλίτης ήταν. Λίγο μετά το θάνατο του Αλεξάνδρου, ο Αντίπατρος, έχοντας διαπιστώσει ότι ίσχυε το αντίθετο της άποψης του Αινεία, αφαίρεσε τα πολιτικά δικαιώματα από τους Αθηναίους πολίτες με περιουσία μικρότερη των 2.000 δραχμών. Μέσα από την ατέρμονη Ελληνική αντιπαράθεση, αν πολιτικά προτιμότερο είναι το ιδανικό ή το εφικτό, η Περσική διπλωματία από πολύ νωρίς, περίπου ενάμιση αιώνα πριν τον Αινεία και τον Αντίπατρο, είχε κάνει μία θεμελιώδη διαπίστωση: οι Έλληνες ήσαν προσηλωμένοι στην ελευθερία της πόλης τους και φανατικά πιστοί στην πολιτική παράταξη της προτίμησής τους. Αν δινόταν η ευκαιρία, η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών επέλεγε την επικράτηση της πολιτικής τους παράταξης εις βάρος της ελευθερίας της πόλης τους. Έκτοτε η Περσική διπλωματία παρακολουθούσε πολύ στενά τα πολιτικά πράγματα στις υποτελείς Ελληνικές πόλεις και προωθούσε στην εξουσία την κατά περίπτωση πιστότερη στην Περσέπολη παράταξη. Έτσι πριν την εισβολή στην κυρίως Ελλάδα, ο Δαρείος Α΄ τους επέβαλε δημοκρατικά πολιτεύματα, ενώ επί Δαρείου Γ΄ τους είχαν επιβληθεί ολιγαρχικά.

Οι σφοδρές εμφύλιες αντιπαραθέσεις των Ελλήνων είχαν οδηγήσει ως εξόριστους ή διωκόμενους στην Αυλή των Αχαιμενιδών πολλούς πολιτικούς από όλα τα Ελληνικά κράτη και από όλο το πολιτικό φάσμα, με διασημότερους τους τυράννους των Αθηνών Πεισιστρατίδες και τον Σπαρτιάτη βασιλέα Δημάρατο. Τελικά, στο Περσικό στρατόπεδο κατέληξαν και οι ηγέτες των νικηφόρων Ελληνικών στρατευμάτων μετά την απόκρουση της Περσικής εισβολής, ο Αθηναίος Θεμιστοκλής και ο Σπαρτιάτης Πausanίας. Όλοι αυτοί αποτελούσαν ανεκτίμητους συμβούλους και ταυτόχρονα ενδιάμεσους στις συναλλαγές του Μεγάλου Βασιλέως με τις πολιτικές παρατάξεις των πόλεων καταγωγής τους.

Εκτός από τους εξόριστους, ή φυγάδες Έλληνες το οπλοστάσιο της Περσικής διπλωματίας διέθετε και μία σειρά από άλλα όπλα, με ισχυρότερο όλων το χρήμα. Τα Περσικά θησαυροφυλάκια χρηματοδότησαν έναν πολύ μεγάλο αριθμό «πατριωτικών» επιχειρήσεων Ελλήνων εναντίον άλλων Ελλήνων, που κάθε άλλο παρά συμπτωματικά είχαν ως κοινή συνισταμένη την προώθηση των Περσικών συμφερόντων. Χρηματοδότησαν ακόμη και πλήθος Ελλήνων πολιτικών όλων των παρατάξεων, που συνειδητοποιώντας τον Περσικό πλούτο κατέστησαν εμπορεύσιμη την δράση τους και έναντι του καταλλήλου τιμήματος, δεν δίστασαν να εγκαταλείψουν ακόμη και κατακτήσεις των στρατευμάτων τους.

Όπου αποτύγχαναν οι υποσχέσεις πολιτικής επικράτησης ή ατομικού πλουτισμού, οι Πέρσες διπλωμάτες φρόντιζαν να εκμεταλλευθούν προς όφελος της χώρας τους τις ερωτικές επιθυμίες των Ελλήνων πολιτικών. Οι Πέρσες είχαν τη δυνατότητα να διεξαγάγουν επιτυχώς ερωτικές επιχειρήσεις όποιο κι αν ήταν το μέτωπο, όποιος κι αν ήταν ο σκοπός, όσοι κι αν ήταν οι «στόχοι». Την κορυφαία σεξουαλική επιχείρηση στο Ελληνικό μέτωπο την εμπιστεύθηκαν στην πανέμορφη εταίρα Θαργγιλία από τη Μίλητο, που κατέφθασε στην κυρίως Ελλάδα μαζί με άλλες κυρίες εξίσου κατηρτισμένες επαγγελματικώς, έχοντας ως στόχο τις πολιτικές ηγεσίες. Σύντομα η Περσέπολη είχε πλήρη γνώση των προθέσεων των στοχευθέντων πολιτικών και παράλληλα είδε την ένταση των αντιμηδικών αισθημάτων του πολιτικού κόσμου της κυρίως Ελλάδας να μειώνεται αισθητά εν όψει της σχεδιαζόμενης εισβολής.

Δεν ιεραρχούν όλοι οι άνθρωποι τις ανάγκες τους με την παραπάνω σειρά, δηλαδή εξουσία – πλούτος – έρωτας, και δεν υπάρχει λόγος να υποθέσουμε ότι οι Πέρσες ακολουθούσαν αυτήν την σειρά σε όλες τις περιπτώσεις, γνωρίζουμε πάντως ότι ως έσχατο μέσο χρησιμοποιούσαν

την δολοφονία. Όσες φορές διαπίστωναν ότι κάποιος ηγέτης διέθετε τις προϋποθέσεις να εκστρατεύσει εναντίον του Αχαιμενιδικού κράτους με στόχο την κατάληψή του και δεν ήταν εύκολο να τον εξουδετερώσουν, στρέφοντας εναντίον του κάποιους άλλους, απλώς τον εξόντωναν. Έτσι οι Περσικές υπηρεσίες αποφάσισαν και οι Έλληνες συνεργάτες τους υλοποίησαν τις δολοφονίες του Ιάσονα των Φερρών και του Φιλίππου της Μακεδονίας, ενώ επεδίωξαν και τη δολοφονία του Αλεξάνδρου.

Η Περσική διπλωματία αξιοποίησε όλες τις παραπάνω επιλογές και παρά την εντυπωσιακή αποτυχία της εισβολής στην κυρίως Ελλάδα καθώς και την επακόλουθη αναβάθμιση της γεωπολιτικής ισχύος των Ελληνικών κρατών, κατόρθωσε ως το τέλος να ελέγχει αποτελεσματικά, συχνά δε να υπαγορεύει τις πολιτικές εξελίξεις σε όλον τον Ελληνικό κόσμο. Ακόμη και μετά την εισβολή του Αλεξάνδρου κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια και χρησιμοποίησε κάθε διαθέσιμο μέσο, για να ανακόψει την προέλασή του.

Χρηματοδότησε τους Σπαρτιάτες να επιβάλουν την κατά κανόνα φιλο-Περσική Ηγεμονία τους, προκήρυξε αμοιβή για όποιον θα δολοφονούσε τον Αλέξανδρο, υποσχέθηκε να κάνει βασιλέα της Μακεδονίας τον Αλέξανδρο του Αερόπου, μέχρι και τον ίδιο τον Αλέξανδρο προσπάθησε να εξαγοράσει προσφέροντάς του χρήματα, τον μισό θρόνο και γάμο με την κόρη του Δαρείου. Ουδείς λοιπόν δύναται να καταλογίσει ανεπάρκεια ή εσφαλμένες εκτιμήσεις στις Περσικές διπλωματικές υπηρεσίες, την αποτελεσματικότητα των οποίων εξανέμιση η ανεπάρκεια της ανώτατης διοίκησης.

Οικονομία – Πολιτισμός – Θρησκεία

Στα πλαίσια της αποτελεσματικότερης οργάνωσης της αυτοκρατορίας ο Δαρείος Α΄ τυποποίησε τα μέτρα και τα σταθμά. Στην πραγματικότητα οι διάφοροι λαοί της αυτοκρατορίας συνέχισαν να χρησιμοποιούν τα δικά τους συστήματα στις τοπικές συναλλαγές και το σύστημα του Δαρείου αποτέλεσε την κοινά αποδεκτή βάση αναγωγής για τις ανάγκες των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των διαφορετικών λαών της αυτοκρατορίας. Όρισε το τάλαντο ταυτόχρονα ως μονάδα βάρους και ως νομισματική μονάδα. Ειδικότερα όρισε ως βασική μονάδα μέτρησης για μεν το ασήμι το Βαβυλωνιακό τάλαντο για δε τον χρυσό το Ευβοϊκό τάλαντο. Οι φόροι, που συνέλεγε από τις 20 σατραπείες ανέρχονταν σε 14.560 χρυσά τάλαντα και αφού χρησιμοποιούσε ένα μέρος για να κόψει νόμισμα, το υπόλοιπο αποθηκευόταν στα θησαυροφυλάκια της αυτοκρατορίας με τη μορφή ράβδων

μετάλλου. Την τακτική αυτή είχαν χρησιμοποιήσει από πολύ νωρίς όλες οι εγχρήματες οικονομίες και οι χρυσές ράβδοι, που ο βασιλιάς των Λυδών Κροίσος (571-542) είχε αφιερώσει στο μαντείο των Δελφών, ζύγιζαν δύο τάλαντα (περίπου 53,2 κιλά) η κάθε μία.

Το χρυσό νόμισμα του Δαρείου Α΄ ήταν ο στατήρας, που πήρε το όνομά του και ονομάστηκε δαρεικός στατήρ. Η μία πλευρά του ήταν χαραγμένη και η άλλη εμπιέστη (είχε μία απλή στάμπα από το καλούπι), ζύγιζε περίπου 9,5 γραμμάρια, είχε καθαρότητα 98% και ισοδυναμούσε με 20 αττικές δραχμές. Η χαραγμένη πλευρά παρίστανε τον Μεγάλο Βασιλέα να τοξεύει σε ημιγονυπετή στάση, γι' αυτό ο δαρεικός αποκλήθηκε λαϊκά από τους Έλληνες τοξότης και μπορούμε να ευφρολογήσουμε ότι οι στρατιές αυτών των τοξοτών υπέταξαν πλήθος Ελλήνων πολιτικών, περιλαμβανομένων και των λαμπροτέρων εξ αυτών.

Η Περσική γλώσσα αποτυπώθηκε στις βασιλικές επιγραφές με σφηνοειδείς χαρακτήρες, τους οποίους προφανώς δανείσθηκε από τους αρχαιότερους λαούς της Μεσοποταμίας. Ωστόσο από τις πινακίδες, που ανακαλύφθηκαν στα αρχεία της Περσέπολης, ούτε μία δεν είναι γραμμένη με αυτήν τη γραφή και δημιουργείται η βάσιμη εντύπωση ότι είχε επινοηθεί κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, για τις βασιλικές επιγραφές. Σ' αυτήν την περίπτωση οι μεταφράσεις στην ακκαδική και ελαμιτική γλώσσα συνόδευαν το Περσικό κείμενο για ουσιαστικό λόγο και όχι απλώς τυπικό. Στα αρχεία της Περσέπολης βρέθηκαν πινακίδες γραμμένες σε πολλές γλώσσες των υποτελών λαών και οι περισσότερες ήταν γραμμένες στην ελαμιτική. Οι επίσημες γλώσσες της αυτοκρατορίας ήταν η Περσική, η ελαμιτική και η ακκαδική, ενώ διεθνής ήταν η αραμαϊκή, της οποίας η χρησιμοποίηση από την Περσική διοίκηση άρχισε από την εποχή του Κύρου και τον 4^ο π.Χ. αιώνα είχε εξαπλωθεί από τη Μεσόγειο ως την κοιλάδα του Ινδού, με μόνες εξαιρέσεις την Αίγυπτο και τη Μικρά Ασία.

Οι Πέρσες ουδέποτε ξεπέρασαν το πολιτισμικό επίπεδο των νομάδων και δεν ανέπτυξαν εθνικό πολιτισμό, όπως προκύπτει και από την έλλειψη επίσημου Περσικού αλφαβήτου. Εντούτοις αξιοποίησαν πλήρως και χωρίς μισαλλοδοξία τα πολιτισμικά επιτεύγματα των υποτελών λαών, για να αυξήσουν την στρατιωτική τους ικανότητα, τον όγκο των εμπορικών συναλλαγών και συνεπώς τα κρατικά έσοδα. Εντυπωσιακό έργο του τεχνικού πολιτισμού της αυτοκρατορίας τους ήταν η γεφύρωση του Ελλησπόντου από τον Σάμιο Ανδροκλή με δύο πλωτές γέφυρες, από τις οποίες τα Περσικά στρατεύματα πέρασαν στην Ευρώπη. Κατά την εισβολή του Δαρείου Α΄ στην Ελλάδα, κατασκεύασαν στον Άθω μία διώρυγα, που το πλάτος της επέτρεπε να κινούνται με τα κουπιά δύο τριήρεις και προστατεύονταν από την κακοκαιρία

με κυματοθραύστες στις δύο εισόδους της. Σύμφωνα δε με τον Ηρόδοτο η διώρυγα αυτή κατασκευάστηκε για λόγους εντυπωσιασμού. Αντίθετα, για καθαρά εμπορική χρήση πάλι επί Δαρείου Α΄ κατασκευάστηκε στην Αίγυπτο μία διώρυγα, πρόγονος της σημερινής του Σουέζ. Αρχίζει από την εκβολή του Νείλου στο Πηλούσιο, κατέληγε στην Ηρωούπολη (στο σημερινό Σουέζ), είχε πλάτος 45 μέτρα και τα εμπορικά πλοία την διέσχιζαν σε τέσσερις ημέρες.

Η αρχική θρησκεία των Περσών ήταν πολυθεϊστική και περιελάμβανε θεότητες κοινές με την αρχέγονη ινδοευρωπαϊκή. Τον 6^ο π.Χ. αιώνα γεννήθηκε ο Ζωροάστρης (Ζαρατούστρα), ένας Πέρσης, που ίδρυσε μία μονοθεϊστική θρησκεία και καταδιωκόμενος για τις ιδέες του κατέφυγε στον Υστάσπη (Βιστάσπα) τον επίσης Πέρση διοικητή της Παρθυαίας και της Υρκανίας. Ο Υστάσπης προσηλυτίστηκε στη νέα θρησκεία και έδωσε στο γιο, που απέκτησε στη συνέχεια, το ζωροαστρικό όνομα «Υποστηρικτής της Αγαθής Σκέψης» ή Ντράγια-βαούς στην τοπική Περσική διάλεκτο ή Δαρείο κατά τους Έλληνες.

Ο ζωροαστρισμός εκτός από την συνήθη πάλη του Καλού και του Κακού, περιλαμβάνει τις έννοιες του ενός θεού (Άχουρα Μάζντα = Σοφός Κύριος), των αγίων, των αγγέλων, του Διαβόλου (Άγγρα Μαϊνού, αδελφού του Άχουρα Μάζντα), της αθανασίας της ψυχής, της κρίσεως των ψυχών και της αιώνιας γαλήνης των ψυχών των δικαίων. Το σύνολο των ιερών κειμένων του συγκεντρώθηκε αρκετούς αιώνες αργότερα σε ένα έργο, την Αβέστα. Οι χαρακτηριστικές ιδιαιτερότητες των ζωροαστριστών είναι ότι δεν έχουν ναούς και ότι στην αρχαιότητα προσέφεραν τις θυσίες τους στο ύπαιθρο. Επίσης θεωρούν ότι το σώμα του νεκρού περιέρχεται αμέσως στη δικαιοδοσία του Άγγρα Μαϊνού και συνεπώς η αποσύνθεσή του θα μολύνει τα τρία ιερά στοιχεία, το έδαφος, το νερό και τον αέρα. Γι' αυτό δεν επιτρέπεται ούτε η ταφή ούτε η καύση του και εκτίθεται στους Πύργους της Σιωπής, όπου ανακυκλώνεται από τα όρνεα. Οι Πέρσες της Αχαιμενιδικής περιόδου δεν λάτρεψαν αυτούσιο τον Ζωροαστρισμό και τον ανέμιξαν με στοιχεία τόσο της παλαιότερης πολυθεϊστικής θρησκείας τους όσο και εκείνης των Μήδων. Ωστόσο ο Ζωροαστρισμός επηρέασε καθοριστικά τον Ιουδαϊσμό και μέσω αυτού τον Χριστιανισμό.

Βιβλιογραφία

Αινείας ο Τακτικός, 5.1.

Αρριανός, Δ.11.

Διόδωρος, ΙΣΤ.56.6, ΙΖ.111.4.

Ξενοφών, Κύρου Ανάβασις, Γ.Π.23.

Ηρόδοτος, Α.131, Γ.15, 67,128, Γ.95-96, 89, Ζ.2-3,6,101 136.

Δημοσιευμένο στις 26 Φεβρουαρίου 2016 στο <https://chilonas.com/2016/02/26/httpwp-mep1op6y-3bz/>